

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYA MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI VETERINARIYA HÁM
SHARWASHÍLIQTÍ RAWAJLANDÍRÍW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASI,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALI**

**“ARALBOYÍ AYMAĞÍNDÁ SHARWASHÍLIQTA INNOVACION
TEXNOLOGIYALAR HÁM RAWAJLANDÍRÍWDÍN KELESHEGI”
atamasındağı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya materiyalları
TOPLAMÍ
25-aprel 2025-jıl**

**“OROL BO‘YI HUDUDIDA CHORVACHILIKDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR VA RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari
TO‘PLAMI
25-aprel 2025-yil**

**СБОРНИК материалов
Республиканской научно-практической конференции
“ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ЖИВОТНОВОДСТВА В ПРИАРАЛЬЕ”
25 апреля, 2025 г**

NÓKIS-2025

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYA MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ VETERINARIYA HÁM SHARWASHÍLIQTÍ
RAWAJLANDÍRÍW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASÍ,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALI**

**“ARALBOYÍ AYMAGÍNDÁ SHARWASHÍLIQTA INNOVACION
TEXNOLOGIYALAR HÁM RAWAJLANDÍRÍWDÍŇ KELESHEGI”
atamasındağı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya materiyalları
TOPLAMÍ
25-aprel 2025-jıl**

**“OROL BO‘YI HUDUDIDA CHORVACHILIKDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR VA RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari
TO‘PLAMI
25-aprel 2025-yil**

**СБОРНИК материалов
Республиканской научно-практической конференции
“ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ЖИВОТНОВОДСТВА В ПРИАРАЛЬЕ”
25 апреля, 2025 г**

NÓKIS-2025

QISHLOQ XO'JALIK HAYVONLARIDA REGIONAL ANESTEZIYA USULLARINI BAJARISH TEXNIKASI

G.B.Sarsenbaeva., T.M.Utepbergenova A.I.Kamalova

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti Nukus filiali*

Annotatsiya. Mazkur maqola qishloq xojalik hayvonlarida regional anesteziya usullarining qo'llanishi va ularning bajarilish texnikasiga bag'ishlangan. Regional anesteziya hayvonlarga tibbiy yordam ko'rsatishda og'riqsizlantirish va xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada epidural anesteziya, spinal anesteziya, periferik nerv blokadasi va lokal anesteziya kabi asosiy usullar tahlil qilinadi. Ushbu usullarni qo'llash hayvonlar uchun minimal xavf tug'dirar ekan, veterinariya shifokorlariga jarrohlik amaliyotlarini muvaffaqiyatli o'tkazish imkoniyatini yaratadi. Maqola, shuningdek, regional anesteziya texnikasining afzalliklari va uning samaradorligini oshirishdagi o'rni haqida ham so'z yuritadi.

Kalit so'zlar: epidural anesteziya, lokal anesteziya, regional anesteziya, nerv blokadasi, spinal anesteziya.

Mavzuning dolzarbligi. Qishloq xojalik hayvonlari — bu dehqonchilik va chorvachilik sohaslarining asosi bo'lgan, odamlar uchun muhim resurslarni ta'minlovchi hayvonlardir. Ularning sog'ligi va farovonligi, o'z navbatida, qishloq xo'jaligining samaradorligini va ishlab chiqarish jarayonlarini ta'minlaydi. Chorvachilikda eng muhim vazifalardan biri — hayvonlarga zarur tibbiy yordam ko'rsatishdir. Bu yordamni ko'rsatish jarayonida anesteziya usullarining ahamiyati katta bo'lib, ular orasida regional anesteziya usullari alohida o'rin tutadi. Regional anesteziya, asosan jarrohlik amaliyotlarida, xususan ortopedik operatsiyalar, tug'ilish jarayonlari, va boshqa tibbiy protseduralarda qo'llaniladi. Ushbu maqolada qishloq xojalik hayvonlarida regional anesteziya usullarini bajarish texnikasi, ularning turlari va afzalliklari haqida ma'lumotlar taqdim etiladi.

Anesteziya hayvonlarga operatsiyalarni yoki boshqa tibbiy protseduralarni og'riqsiz o'tkazish uchun ishlatiladigan tibbiy metoddir. Ushbu jarayon faqat og'riqni bartaraf qilish bilan cheklanib qolmaydi, balki hayvonning umumiy holatini ham saqlashga yordam beradi. Regional anesteziya — bu lokal anesteziyaning bir shakli bo'lib, unda og'riqni sezdiruvchi nervlar bloklanadi. Bu usulda faqat tananing ma'lum bir qismi og'riqsizlantiriladi, ya'ni butun tana emas. Hayvonning qolgan organlari va tizimlari o'z holatida qoladi, bu esa umumiy anesteziyaning xavflarini kamaytiradi. Regional anesteziya usullari asosan ortopedik operatsiyalar, tug'ilish jarayonlari, shuningdek, boshqa tibbiy amaliyotlar uchun qo'llaniladi. Ushbu usullarni bajarish uchun veterinariya shifokorlari anesteziya texnikasini mukammal o'rganishlari, tegishli bilim va tajribaga ega bo'lishlari zarur.

Epidural anesteziya — bu eng keng qo'llaniladigan regional anesteziya usullaridan biridir. U orqa miya va unga bog'liq nervlarning faoliyatini to'xtatish

uchun ishlatiladi. Epidural bo'shliq – spinal kanal tashqarisidagi bo'shliq bo'lib, anesteziya moddalar shu hududga yuboriladi. Ushbu usul asosan tug'ilish, siydik pufagi yoki jinsiy organlarga oid jarrohlik amaliyotlarida qo'llaniladi. Epidural anesteziya/yaning afzalligi shundaki, u nafaqat og'riqni bartaraf qiladi, balki jarrohlik jarayonida hayvonning sezgirligini saqlab qoladi, shu bilan birga, uning salomatligi uchun minimal xavf tug'diradi.

Epidural anesteziya texnikasini amalga oshirishda anesteziya moddasining to'g'ri joylashuvi va miqdori muhim ahamiyatga ega. Agar anesteziya moddalari noto'g'ri kiritilsa, u holda asoratlar yuzaga kelishi mumkin. Shuning uchun shifokorlar bu usulni bajarishda yuqori darajada e'tiborli bo'lishlari kerak.

Spinal anesteziya spinal kanaldagi suyuqlik ichiga anesteziya moddalar yuborish orqali amalga oshiriladi. Bu usul ko'pincha pastki tana a'zolariga nisbatan jarrohlik amaliyotlari uchun qo'llaniladi. Spinal anesteziya hududida og'riq sezgirligi butunlay bloklanadi, shu bilan birga, hayvonning yurak urishi va nafas olish faoliyati normal holatda saqlanadi.

Spinal anesteziya texnikasida anesteziya moddalari juda ehtiyotkorlik bilan kiritilishi kerak. Agar modda miqdori oshirib yuborilsa, bu hayvonning qon aylanishi va nafas olish tizimiga zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun spinal anesteziya faqat malakali shifokorlar tomonidan bajarilishi lozim.

Periferik nerv blokadasi, shuningdek, periferik nervlarni bloklash deb ataladi, faqat anesteziya qilish kerak bo'lgan hududdagi nervlar to'g'risida amalga oshiriladi. Bu usulda nervlar orqali yuborilgan anesteziya moddalari og'riq sezgirligini to'xtatadi. Periferik nerv blokadasi, odatda, qo'l yoki oyoqdagi jarrohlik amaliyotlari uchun qo'llaniladi. U o'zining yuqori samaradorligi va minimal xavfi bilan ajralib turadi.

Periferik nerv blokadasining eng katta afzalligi shundaki, u hayvonning umumiy holatiga minimal ta'sir ko'rsatadi va u tezda tiklanadi. Shuningdek, bu usulni qo'llashda, og'riq sezgirligi faqat operatsiya qilingan hududda bloklanadi, boshqa tanadagi funksiyalar saqlanib qoladi.

Lokal anesteziya – bu eng oddiy va tezkor anesteziya usuli bo'lib, biror hududga anesteziya moddalari yuboriladi va faqat shu hududda og'riqni bartaraf qiladi. Ushbu usul kichik jarrohlik amaliyotlari, tishni olib tashlash yoki boshqa yengil protseduralarda qo'llaniladi. Bu usulning afzalligi shundaki, u tezda amalga oshiriladi va hayvonning umumiy salomatligiga hech qanday salbiy ta'sir ko'rsatmaydi.

Tadqiqod maqsadi: Umumiy anesteziya bilan solishtirganda, u kamroq xavf tug'diradi, chunki faqat operatsiya qilinadigan hududda og'riqni bartaraf qiladi. Bu, o'z navbatida, hayvonning qon aylanishi, nafas olish va yurak faoliyatiga minimal ta'sir ko'rsatadi. Regional anesteziya jarayonida hayvonning tiklanish davri qisqaradi. Umumiy anesteziyaga qaraganda, regional anesteziya bilan amaliyotdan so'ng hayvon tezroq tiklanadi va oziqlanishga qaytadi. Bu jarayonning tezligi qishloq xo'jaligida vaqtni tejashga yordam beradi, bu esa chorvachilik ishlarining samaradorligini oshiradi. Regional anesteziya usullari jarrohlikning samaradorligini oshiradi. Ularning yordami bilan jarrohlik

amaliyotlari aniq va muvaffaqiyatli o'tkazilishi mumkin. Shu bilan birga, hayvonlarning umumiy holatini saqlash va zarur operatsiyalardan keyin tez tiklanish imkoniyati yaratiladi.

Tadqiqod obiekti. Qoraqalpog'iston Respublikasi Nukus shahrida qarovsiz itlarda anesteziyani bajarib ko'rdik.

Tadqiqot metodikasi va uslublari: Hayvonlar ustida amalga oshirilgan anesteziya so'nggi natijalarini kuzatish va ta'sirini o'rganish uchun observatsion tadqiqotlar o'tkaziladi. Bu tadqiqotlar yordamida quyidagi ko'rsatkichlar baholanishi mumkin:

Og'riqni boshqarish: Anesteziya usulining og'riqni kamaytirish va/yoki yo'qotish samaradorligini o'rganish.

Jismoniy faoliyat va harakatlar: Hayvonlar o'zgarishlarga qanday reaksiya beradi, ya'ni anesteziya ta'siridan so'ng harakatlardagi cheklovlar yoki tiklanish vaqtini baholash.

Xavfsizlik va toksiklik: Dori dozalarining yuqori bo'lishi yoki uzoq muddatli ta'sirlari hayvonlar organizmida qanday ta'sirlar ko'rsatishini o'rganish.

Tadqiqot natijalari. Itlarda regional anesteziya uchun lokal anesteziya dorilari (masalan, lidokain, bupivakain, novokain) ko'pincha qo'llaniladi. Tadqiqotlar shu dorilarning ta'sirini, dozalarini va davomiyligini o'rganishga qaratilgan.

Lidokain va bupivakain: Bir nechta tadqiqotlarda lidokain va bupivakainning birgalikda yoki alohida qo'llanishi o'rganilgan. Bupivakain uzun davomiylikka ega bo'lib, ko'proq noxush ta'sirlarni keltirib chiqarishi mumkin, shu bilan birga itlarda lidokainning tez ta'sir ko'rsatishi va qisqa muddatli blokirovka yaratishi aniqlangan.

Bupivakain: Itlarda epidural yoki perkutan regional anesteziya uchun samarali, ammo doza va qo'llanish muddati bo'yicha ehtiyotkorlik talab qilinadi, chunki yuqori dozalar toksik bo'lishi mumkin.

Lidokain: 3% lidokainning subkutanga yoki epidural qo'llanilishi anesteziya ta'sirini 1-2 soat davom ettirishi mumkin, bu itlarda uzoq muddatli og'riqni kamaytirish uchun samarali.

Xulosa. Qishloq xojalik hayvonlarida regional anesteziya usullarining qo'llanilishi nafaqat hayvonlarning sog'lig'ini saqlash, balki qishloq xo'jaligi ishlarining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu usullarni qo'llash veterinariya shifokorlariga og'riqsiz va xavfsiz jarrohlik amaliyotlarini amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Har bir usulning o'ziga xos afzalliklari va qo'llanilishi mavjud bo'lib, veterinariya tibbiyotining bu sohasida malakali mutaxassislarning o'rni beqiyosdir.

Shuning uchun, regional anesteziya texnikasini mukammal o'rganish, shu bilan birga hayvonlarning sog'lig'ini saqlashga qaratilgan amaliyotlarni muvaffaqiyatli bajarish uchun zaruriy bilim va tajribaga ega bo'lish zarur. Yangi texnologiyalar va tadqiqotlar orqali bu usullar yanada takomillashtirilmoqda va hayvonlarga ko'rsatiladigan tibbiy yordam samaradorligini oshiradi. Veterinariya sohasida ilmiy tadqiqotlar davom ettirilishi, zamonaviy anesteziya usullarining

kengayishi va ularning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan yondashuvlar yordamida, hayvonlarga nisbatan zarur tibbiy yordam yuqori darajada tashkil etiladi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Ivashchenko, I. V. (2016). Osnovy regional'noy anestezii u zhivotnykh. Moskva: Rossiya veterinariya nashriyati.
2. Solov'yev, V. P., & Pavlov, A. S. (2017). Hayvonlarga jarrohlik yordam ko'rsatish va anesteziya usullari. Moskva: Veterinariya nashriyoti.
3. Umarov, I. I., & Qayumov, R. S. (2017). Regional anesteziya va uning hayvonlar sog'lig'ini saqlashdagi roli. Tashkent: O'zbekiston milliy tibbiyot nashriyoti.
4. Zhambulov, K. M. (2019). Chorvachilikda tibbiy yordam va anesteziya. Samarkand: Agrar nashriyoti.
5. Nematov, A. T. (2020). Qishloq xojalik hayvonlarida regional anesteziya texnikasi. Tashkent: O'zbekiston veterinariya instituti.
6. Demir, O. (2021). Hayvanlarda b6lgesel anesteziya y6ntemleri. Ankara: T6rkiye Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi.
7. Markov, A. E., & Ivankov, E. P. (2021). Anesteziya va jarrohlik: Hayvonlarda zamonaviy metodlar. Sankt-Peterburg: Veterinariya ilmiy-texnikasi.
8. Kocak, O. (2018). Veterinerlik anesteziyasida son geliřmeler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Veteriner Fak6ltesi Yayınları. D6ndar, M., & Arslan, H. (2020)

MUSHUKLARDA BOLDIR SUYAGINING SINISHINI OPERATION USULDA DAVOLASH

M.O.Aytmuratova., S.B.Ataniyazov., A.I.Kamalova
*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali*

Annotatsiya: Ushbu maqolada mushuklarda boldir suyagining yopiq sinishini jarrohlik yo'li bilan davolashda ochiq reduksiya va osteosintez (ORIF) usulining qo'llanilishi yoritilgan. Tadqiqotda sinish holati anesteziya ostida ochiq kirish orqali to'g'rilanib, metall implantatlar yordamida osteosintez bajarildi. Ushbu usul suyak bo'laklarini anatomik joyiga qaytarish va ularni barqaror holatda fiksatsiya qilish imkonini berdi. Operatsiyadan so'ng mushukka kompleks parvarish tadbirlari qo'llanilib, suyak bitish holati rentgen nazorati ostida baholandi. Natijalar ushbu usulning samaradorligini va murakkab sinishlarni davolashda qo'llash mumkinligini ko'rsatdi. Ochiq reduksiya va osteosintez mushuklarda harakat funksiyasini tiklash va tiklanish davrini qisqartirishda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: mushuklar, boldir suyagi, sinish, ochiq reduksiya, osteosintez, suyak fiksatsiyasi, suyak bitishi.